

Slovak international scientific journal

№46, 2020

Slovak international scientific journal VOL.2

The journal has a certificate of registration at the International Centre in Paris – ISSN 5782-5319.

The frequency of publication – 12 times per year.

Reception of articles in the journal – on the daily basis.

The output of journal is monthly scheduled.

Languages: all articles are published in the language of writing by the author.

The format of the journal is A4, coated paper, matte laminated cover.

Articles published in the journal have the status of international publication.

The Editorial Board of the journal:

Editor in chief – Boleslav Motko, Comenius University in Bratislava, Faculty of Management

The secretary of the journal – Milica Kovacova, The Pan-European University, Faculty of Informatics

- Lucia Janicka – Slovak University of Technology in Bratislava
- Stanislav Čerňák – The Plant Production Research Center Piešťany
- Miroslav Výtisk – Slovak University of Agriculture Nitra
- Dušan Igaz – Slovak University of Agriculture
- Terézia Mészárossová – Matej Bel University
- Peter Masaryk – University of Rzeszów
- Filip Kocisov – Institute of Political Science
- Andrej Bujalski – Technical University of Košice
- Jaroslav Kovac – University of SS. Cyril and Methodius in Trnava
- Paweł Miklo – Technical University Bratislava
- Jozef Molnár – The Slovak University of Technology in Bratislava
- Tomajko Milaslavski – Slovak University of Agriculture
- Natália Jurková – Univerzita Komenského v Bratislave
- Jan Adamczyk – Institute of state and law AS CR
- Boris Belier – Univerzita Komenského v Bratislave
- Stefan Fišan – Comenius University
- Terézia Majercakova – Central European University

1000 copies

Slovak international scientific journal

Partizanska, 1248/2

Bratislava, Slovakia 811 03

email: info@sis-journal.com

site: <http://sis-journal.com>

CONTENT

ECONOMY

Chorny O. DEMAND FOR THE INTERDISCIPLINARY COURSES THAT CONTAIN ECONOMIC KNOWLEDGE: CASE OF UKRAINE.....	3	Tomchuk O., Tomchuk V. FINANCIAL STABILITY ANALYSIS IN MODERN CONDITIONS AS A MECHANISM OF EFFECTIVE FUNCTIONING OF THE ENTERPRISE	42
Pravdiuk M. PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF VIRTUAL ASSETS IN UKRAINE	8	Ustik T. STRATEGIC MANAGEMENT OF MARKETING AND SALES ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES..	52
Prylutskyi A. PROBLEMS AND PROSPECTS OF SECURITIES MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE.....	14	Chechet A., Maliarenko Y. PROJECT APPROACH OF INNOVATIVE DEVELOPMENT MANAGEMENT OF THE TOURIST INDUSTRY USING BUSES WITH ALTERNATIVE SOURCES OF ENERGY	55
Stepanenko S., Shpetnyi D. DIRECTIONS OF THE BANK EQUITY MANAGEMENT..	21	Mirzayeva A. MEDICAL FORMALITIES IN TOURISM	59
Tomashuk I. FEATURES OF FORMATION AND USE OF INNOVATIVE POTENTIAL OF RURAL TERRITORIES OF UKRAINE	27		

STATE AND LAW

Budarna V. COMERCIAL POSITIONS ON IMPROVEMENT OF LEGISLATION IN THE FIELD OF INVESTMENT SUPPORT OF UKRAINE'S ECONOMY.....	63	Zadykhailo D., Rudyk A. COMPARATIVE ANALYSIS OF LEGAL SUPPORT OF THE FUNCTIONING OF THE GREEN ECONOMY IN FOREIGN COUNTRIES	71
Dorofyeyev O., Aranchii A., Stetsenko M., Kuzmenko A., Kraievskyi H. FORMATION OF A MODERN LEADER MODEL IN PUBLIC ADMINISTRATION	67	Torbis O. CONDUCTING INVESTIGATIVE ACTIONS BY OPERATIONAL UNITS IN THE CRIMINAL PROCESS OF UKRAINE	75

References

1. Azarenkova G., Shkodina I. The main trends in the stock market in the post-crisis period. Bulletin of the National Bank of Ukraine. 2012. № 2. S. 3–7.
2. Analytical data on stock market development / Web portal of the National Commission on Securities and Stock Market. - Access mode: <http://www.ssmc.gov.ua/fund/analytics>
3. Baranovsky OI The essence and factors of financial security of the stock market. Finance of Ukraine. 2016. № 1. S. 20–38.
4. Kalach GM Digital transformation of the stock market. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. 2018. Vip. 2 (52). Pp. 171–177.
5. Matsuk ZA Financial services in the securities market of Ukraine: theory and practice: monograph. Kyiv: KNEU. 2018. 367 p.
6. Naumenkova SV, Buy TG Use of structured securities to finance corporations in Ukraine. Finance of Ukraine. 2008. № 12. S. 3–21.
7. Oparin V., Fedosov V., Levochkin S. Financial infrastructure of Ukraine: state, problems and its relationship with the financial services market: monograph; for general ed. V. Oparin, V. Fedosov. Kyiv: KNEU, 2016, 347 p.
8. On securities and stock market: Law of Ukraine of 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <http://www.zakon1rada.gov.ua> (access date: 12.10.2020).
9. On state regulation of the securities market: Law of Ukraine of 30.10.1996 № 2418-VIII. URL: <http://www.zakon1rada.gov.ua> (access date: 14.10.2020).
10. Rekunenko II Infrastructure of the financial market of Ukraine: current status and development prospects: monograph. Sumy: UABS NBU, 2013. 411 p.
11. Annual report of the National Commission on Securities and Stock Market for 2019. URL: <http://nssmc.gov.ua/fund/analytics> (access date: 22.10.2020).
12. Information on the development of the stock market of Ukraine during January-August 2019. URL: <http://nsmc.gov.ua/fund/analytics> (access date: 25.10.2020).
13. Burdenko IM Prerequisites for the creation and use of innovative financial instruments in the market of derivative financial instruments of Ukraine. Marketing and innovation management. 2012. № 3. S. 181–190.
14. Shmuratko Ya.A. Prospects for the development of the domestic market of derivative financial instruments. Scientific Bulletin of the International Humanities University. 2016. № 18. S. 140–144.
15. Shevchenko OM, Shevchenko OO Current trends in the functioning of the derivatives market in Ukraine. Market infrastructure. 2018. Vip. 16. pp. 9–15.
16. Primostka LO, Krasnova IV Exchange derivatives market in Ukraine: history, modernity, development prospects. Finance of Ukraine. 2014. № 7. S. 49–65.
17. Shevchenko OM, Nikolenko SS Formation of the securities market in the conditions of market transformation: monograph. Poltava: RVV PUSKU, 2008, 159 p.

НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ БАНКУ**Степаненко С.В.***кандидат економічних наук,**старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та фінансів, Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, Україна**ORCID ID: 0000-0002-6132-328X***Шпетний Д.В.***здобувач вищої освіти кафедри міжнародних економічних відносин та фінансів, Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, Україна***DIRECTIONS OF THE BANK EQUITY MANAGEMENT****Stepanenko S.***Ph.D, senior lecturer of Department of International Economic Relations and Finance in Kharkiv Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine***Shpetnyi D.***Seeker of Higher Education of Department of International Economic Relations and Finance in Kharkiv Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine***Анотація**

Уточнено зміст власного капіталу банку та його структуру. Розглянуто природу регулятивного капіталу та економічного. Надано інструментарій управління власним капіталом, який об'єднує принципи, методи його формування, моделі управління і послідовність етапів. Представлено аналіз динаміки ключових показників власного капіталу банківської системи України з 2009 року теперішній час.

Abstract

The content of the bank's equity and its structure have been clarified. The nature of regulatory capital and economic capital is considered. An equity management toolkit is provided, which combines the principles, methods of its formation, management models and the sequence of stages. An analysis of the dynamics of key indicators of equity of the banking system of Ukraine from 2009 to the present is presented.

Ключові слова: власний капітал, регулятивний капітал, економічний капітал, управління власним капіталом, чистий прибуток, статутний капітал, методи формування власного капіталу банку.

Keywords: equity, regulatory capital, economic capital, equity management, net profit, authorized capital, methods of bank equity formation.

Розвинута стабільна банківська система виступає запорукою ефективного функціонування та розвитку національної економіки кожної країни. Важливим параметром надійності банківської системи є її капіталізація та фінансова стійкість. В свою чергу, власний капітал банку виступає одним із найважливіших параметрів, за значенням якого оцінюється ефективність його діяльності, стійкість і рівень капіталізації.

За останні роки з українського ринку було виведено значну кількість банків: зі 175 у 2008 році лишилося на 1 січня 2020 75 фінансових установ. У 65 банків, що були виведені з ринку або єдиною причиною, або однією з причини була втрата капіталу. 68% виведених з ринку банків були малими, 16% середніми, 13% великими і 4% найбільшими [1]. Таким чином, необхідність утримання власного капіталу на належному рівні для забезпечення стійкості банківської установи виступає запорукою стабільності його діяльності, що обумовлює актуальність дослідження природи управління власним капіталом банку.

Питаннями дослідження власного капіталу банку займалися чисельні вітчизняні вчені, серед яких варто виділити праці: М. Д. Алексєєнко, Л. М. Алексєєнко, О. В. Васюренко, О. Д. Вовчак, А. П. Вожжов, К. О. Волохата, А. С. Гальчинський, Я. В. Грудзевич, О. В. Дзюблук, Ж. М. Довгань, О. Д. Заруба, О. Клименко, В. Коваленко, Л. Ш. Лозовський, Л. О. Матлага, В. І. Міщенко, А. М. Мороз, О. М. Музичка, В. В. Прадун, В. Ю. Прозоров, Л. О. Примостка, М. І. Савлук, Н. Г. Слав'янська, В. С. Стельмах, Н. Ткачук, Р. І. Тиркало, Н. М. Шелудько та ін.

Щодо зарубіжних науковців, то зазначеної проблемою займалися: Є. Ф. Бріггем, Р. Гільфердинг, Е. Дж. Долан, Т. У. Кох, С. Л. Брю, К. Р. Макконелл, Ф. С. Мишкін, Д. Полфреман, Л. Р. Міллер, П. С. Роуз, Дж. Ф. Сінкі, В. М. Усоскіна.

Мета дослідження полягає у визначенні змісту власного капіталу банку, його структури та детермінації ключових тенденцій банківського ринку України за останнє десятиріччя.

Для забезпечення належного управління власним капіталом необхідно визначитися із його природою та структурою.

О. В. Васюренко та К. О. Волохата визначають його як сукупність внесених власниками власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності шляхом капіталізації прибутку або за рахунок додаткових надходжень з боку власників [2, с. 38].

В. І. Міщенко та Н. Г. Слав'янська розуміють його як спеціально створені фонди і резерви, які перебувають у користуванні банку протягом всього періоду його функціонування, призначені для забезпечення фінансової стійкості, комерційної господарської діяльності, відшкодування можливих збитків [3, с. 73].

М. Д. Алексєєнко розглядає його як грошові кошти та виражену у грошовій формі частину інших активів, які знаходяться в розпорядженні бан-

ків і використовуються ними для здійснення активних операцій, надання послуг для отримання прибутку [4, с. 31].

Як бачимо лише перше визначення безпосередньо корелює із характером власності, а два інших, а особливо останнє, не відгалужує власний капітал від загального капіталу банку. Таке твердження не є коректним, адже сукупний капітал банку розподіляється на власний, залучений і запозичений.

О. П. Гузенко вважає, що це окремий об'єкт управління, який включає власні кошти засновників комерційного банку, об'єднані у фонди і резерви, здатні забезпечити проведення банківських операцій з надання послуг із досягненням певної величини економічної вигоди. Специфічними рисами власного капіталу автор вважає часткове покриття потреб в ресурсах (20-25%), його переважну роль у страхуванні інтересів вкладників і кредиторів, спроможність покривати збитки від банківської діяльності, забезпечення найвищої ефективності проведення банківських операцій шляхом виконання декількох функцій [5, с. 277].

Н. М. Чиж вважає, що власний капітал банку – це сукупність фінансових ресурсів, акумульованих із різних джерел, які належать банку на правах власності, користування та розпорядження, мобілізовані вході економічних відносин, шляхом включення в господарській оборот без часових обмежень для підвищення прибутковості й рентабельності банку [6]. Подібне значення пропонує і О. В. Лисенок [7].

В. В. Фостяк [8, с. 184] визначає власний капітал банку як спеціально створені фонди і резерви, призначені для забезпечення його економічної стабільності та погашення можливих збитків, що перебувають у користуванні банку впродовж всього періоду його функціонування. Достатність власного капіталу вимірюється його спроможністю до покриття ризиків. Саме з цією метою виокремлюють поняття регулятивного капіталу для реалізації функції банківського нагляду щодо достатності обсягу власного капіталу.

Відповідно до чинного законодавства України [9] регулятивний капітал банку включає: 1) основний капітал; 2) додатковий капітал. Основний капітал банку включає статутний капітал і розкриті резерви, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, надбавок до курсу акцій і додаткових внесків акціонерів у статутний капітал, загальний фонд покриття ризиків, що створюється під невизначений ризик при проведенні банківських операцій, за винятком збитків за поточний рік і нематеріальних активів. За умови затвердження Національним банком України додатковий капітал може включати: 1) нерозкриті резерви (крім того факту, що такі резерви не відображаються в опублікованому балансі банку, вони повинні мати такі самі якість і природу, як і розкритий капітальний резерв); 2) резерви переоцінки (основні засоби та нереалізована вартість "прихованих" резервів переоцінки в результаті довгострокового перебування у власності цінних паперів, відображених у балансі за історичною вартістю їх придбання); 3) гібридні

(борг/капітал) капітальні інструменти; 4) субординований борг (звичайні незабезпечені банком боргові капітальні інструменти, які за умовою договору не можуть бути забрані з банку раніше 5 років, а у випадку банкрутства чи ліквідації повертаються інвестору після погашення претензій всіх інших кредиторів). При цьому сума субординованого боргу, включеного у капітал, щорічно зменшується на 20 відсотків її первинного розміру протягом п'яти останніх років дії договору.

Як бачимо, регулятивний капітал крім безпосередньо складових, які відображають власність акціонерів, включає елементи, які мають типові риси заборгованості, до яких варто віднести гібридні капітальні інструменти та субординований борг. Крім того природа резервів переоцінки через особливості визначення їх вартості також свідчить, що ця складова регулятивного капіталу лише частково може розглядатися як власний капітал.

Поряд із власним та регулятивним існує поняття економічного капіталу. Ряд закордонних дослідників (М. Тьесе і Ф. Труссард, Роберт Л. Бернс, П'єр-Ів Тораваль) [10, 11, 12] розглядають його як економічні власні кошти, які традиційно об'єднують акціонерний капітал та резерви, необхідні для покриття основних ризиків у фінансово-економічній діяльності банківської установи, а його обсяг встановлюється, виходячи із вимог зовнішнього середовища і контрагентів, а також внутрішніх управлінських проблем. Відмінність даного бачення капіталу від власного чи регулятивного пов'язана із його співвідношенням саме з ризиками, а не з певною скоригованою сумою активів з урахуванням цих ризиків. Його розмір визначається потенційними можливими збитками від настання ризиків. Крім того він розглядається як на рівні банку в цілому, так і окремих його підрозділів або сфер бізнесу і виступає важливим інструментом внутрішнього менеджменту для забезпечення як прибутковості акціонерів, так і ефективного розміщення власного капіталу.

При порівнянні значення економічного капіталу із обсягом власного капіталу можна визначити рівень капіталізації: якщо він перевищує власний капітал, то банк вважається недокапіталізований з точки зору покриття ризиків і навпаки [7].

В роботі [13] розглянуто структуру власних ресурсів банку і здійснено порівняльний аналіз чисельних підходів до формування капіталу комерційного банку. Більшість авторів розглядають власний капітал як основне джерело, половина авторів вважають, що це додатковий і основний капітал, а майже всі сходяться до розуміння, що джерелами виступають статутний капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток та інші фонди. Підводячи підсумок, автор вважає, що в структурі власних ресурсів банку стабільними елементами виступають: статутний і резервний капітал, емісійні різниці, загальні резерви під невизначений ризик, резерви під стандартну заборгованість інших банків і клієнтів за активними операціями банків, нерозподілений прибуток минулих років, результат переоцінки основних засобів і результат поточного року. Другу частину власних ресурсів складають інші фонди та субординований капітал. Грунтуючись на цій структурі, автор розділяє власні ресурси банків і власний капітал: до власного капіталу віднесено лише ті

елементи власних ресурсів, які характеризуються стабільністю і продуктивністю і забезпечують стійкість і ефективність роботи банку.

Як бачимо з проведеного узагальнення, серед дослідників відсутня єдність розуміння економічної природи та структури власного капіталу. Підсумовуючи ключові дефініції, визначимо, що власний капітал є множиною фінансових та інших ресурсів, виражених у грошовій формі, які належать банку на правах власності, користування та розпорядження, акумульовані із різних джерел у формі фондів і резервів, які знаходяться у користуванні банку протягом всього періоду його функціонування, основним призначенням яких є забезпечення фінансової стійкості установи, відшкодування можливих збитків внаслідок настання ризиків і покриття негативних результатів діяльності фінансової установи. Функція власного капіталу щодо забезпечення ефективності діяльності банку подібна до природи залучених і позичених ресурсів, що дозволяє розглядати її лише як допоміжну.

Актуальність моніторингу власного капіталу пов'язана із важливою роллю даного індикатора розвитку національної економіки [14, с. 119]: він є детермінантою розвитку банківської системи країни, критерієм успішного виконання банками функцій в економіці, виміром кредитного потенціалу та інвестиційної активності банків, інструментом підвищення рівня капіталізації і консолідації банків, домінантою системи банківського регулювання та наглядку, мірою фінансової надійності та ризикованості банківської діяльності, визначальним фактором довіри до банківської системи, індикатором якості корпоративного управління та рівня соціальної відповідальності.

Призначення регулятивного капіталу полягає у визначенні достатності коштів з позиції банківського нагляду, а для банківської системи України цей показник є «компромісом» із Базельськими стандартами, який вимагає жорсткого регулювання даного параметру.

Економічний капітал по своїй природі є дуже близьким до власного, але парадигма його використання як управлінського індикатора в більшій мірі розвинута в західноєвропейській парадигмі і ще не найшла належного застосування в українських реаліях. Таке альтернативне бачення капіталу з позиції ризиків, а не скоригованих активів, варто вважати перспективним і вартим подальшого дослідження.

Натомість наразі в українському законодавстві детермінований зміст і структура регуляторного капіталу, а, отже, для оцінювання стану власного капіталу варто користуватися саме цим синтетичним індикатором.

Управління власним капіталом банку вимагає розробки власної методології. Перш за все, варто зупинитися на питаннях оцінювання розміру власного капіталу.

В роботі [15] представлено декілька підходів до оцінки вартості власного капіталу банку. Перший передбачає розрахунок за балансовими значеннями, де, відповідно, вартістю власного капіталу є різниця між балансовою вартістю активів і балансовою вартістю пасивів. Другий підхід передбачає оцінювання вартості власного капіталу як різниці між ринковою вартістю активів і ринковою вартістю зобов'язань. Цей підхід є точнішим, але

значно складніше в реалізації через трудомісткість постійного відстеження поточної ринкової вартості обох показників. Третій підхід стосується бухгалтерських процедур обчислення розміру власного капіталу за окремими складовими, визначеними відповідними наглядовими органами, що відповідає природі регулятивного капіталу і розраховується за вимогами Базельської угоди. Останнім методом є визначення розміру економічного капіталу, про який йшлося вище, який здатен враховувати реальні потреби банку в капіталі для покриття його ризиків в ринковій економіці та може відрізнятись від значення регулятивного капіталу. Але в сучасних реаліях це вимагає розробки окремого підходу для всіх банків з урахуванням адекватних моделей оцінювання ризиків, що наразі розглядається як надскладне завдання.

Як відомо, власний капітал виконує ряд важливих функцій. Захисна функція пов'язана із необхідністю покриттям банківськими ресурсами ризиків і захисту вкладників і кредиторів у формі компенсацій в разі виникнення збитків або банкрутства банку. Резерви у структури власного капіталу призначені для підтримки платоспроможності банку при загрози появи збитків.

Функція забезпечення оперативної діяльності стосується використання власного капіталу на ранніх стадіях створення банківської установи для формування оборотних та необоротних активів.

Регулятивна функція пов'язана із наглядовою діяльністю Національного банку України щодо одержання параметрів обов'язкових нормативів, де одним із найважливіших виступає розмір регулятивного капіталу.

Серед основних принципів управління власним капіталом варто виділити такі [16, 17]: комплексність – управління власним капіталом має здійснюватися у тісному взаємозв'язку з такими підсистемами як нормативно-планова, інформаційно-аналітична та контрольна; обмеженість – збільшення обсягів банківських операцій за рахунок залучення депозитних ресурсів та їх подальше розміщення в активні операції є граничним і обумовлено розмір власного капіталу; динамічність – збільшення обсягу та оптимізація структури власного капіталу, вибір форм додаткового його залучення обумовлені зміною чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, а особливо динамікою кон'юнктури ринку капіталу, що вимагає розробки ефективних управлінських рішень в кожному окремому випадку; відповідність – управління власним капіталом має здійснюватися згідно з правилами та положеннями, розробленими банками, які ґрунтуються на нормативних документах та інструкції Національного банку України з урахуванням особливостей стратегії розвитку, масштабів діяльності, величини активів, зважених за ступенем ризику, величини філіальної мережі та рівня кваліфікації персоналу.

Важливим елементом управління власним капіталом виступають методи його формування, які розподіляються на зовнішні та внутрішні відносно банку. До внутрішніх віднесено: реінвестування нерозподіленого прибутку, створення резервів перецінки основних засобів і сек'юритизація кредитів. Зовнішні розподілено на 2 групи. Перша група без

ризиків втрати корпоративного контролю передбачає емісію капітальних боргових зобов'язань (субординований борг), емісійний дохід та бонусну емісію. Група із ризиком втрати корпоративного контролю передбачає: емісію акцій, первинне публічне розміщення акцій, рекапіталізацію за участю держави, реорганізацію банків шляхом злиття та поглинання, створення банківські холдингів.

Відносно моделей управління власним капіталом, то традиційно виокремлюють такі [18, с. 106]. Стратегія максимальної віддачі капіталу спрямована на максимізацію прибутку, коли рівень власного капіталу підтримується на мінімально можливому для покриття ризиків рівні, що дозволяє збільшити прибутковість діяльності банку та досягти високого рівня дивідендних виплат, а також збільшити вартість у короткостроковому періоді. Стратегія підтримки ліквідності є протилежною максимізації віддачі капіталу, яка передбачає забезпечення високого рівня капіталу для покриття всіх можливих ризиків і зростання запасу міцності банку, що дозволяє швидко нарощувати капітал і мати максимальний захист від ризиків, а також високу фінансову стійкість у короткостроковому періоді. Збалансована стратегія передбачає врівноваження рівня прибутковості та ліквідності для забезпечення ефективності й рентабельності капіталу, що досягається шляхом урівноваження рівня ризиків, встановлення помірних дивідендних виплат, спрямованих на капіталізацію, достатнього рівня ліквідності та високої фінансової стійкості в довготривалому періоді.

Вибір стратегії варто здійснювати з орієнтацією на такі принципи [18, с. 106]: орієнтація на стратегічний розвиток, збалансоване управління активами і пасивами, оптимізація темпів внутрішнього капітал утворення, розробка планів капіталізації, встановлення і дотримання лімітів та обмежень по капіталу, максимізація прибутковості при допустимому рівні ризиків, дотримання вимог національних і міжнародних рейтингових агентств, виховання чинників зовнішнього і внутрішнього середовища та сприяння зростанню ринкової вартості банку, тощо.

З позиції системного підходу управління власним капіталом банку розглядається як послідовність етапів, де на початковому етапі здійснюється оцінка стимулу, під яким розуміється зниження ефективності функціонування системи управління власним капіталом. На наступному етапі аналізується досвід управління власним капіталом банку в ході попередньої діяльності. Після цього формулюються проблеми, які вимагають вирішення: збитки, недостатність грошових ресурсів тощо. На наступному етапі здійснюється пошук рішень з використанням теорії систем, де розглядається взаємозв'язок банківської установи із зовнішнім середовищем, що обумовлює побудову досконалої системи управління власним капіталом банку з визначенням її структури, комунікацій та функціональності. Наступним етапом є збір даних та їх прогнозування з урахуванням зворотного зв'язку шляхом співставлення фактичних значень виходу системи з моделлю очікуваного виходу з визначенням розбіжностей. Після цього встановлюються критерії ефективності, які найчастіше стосуються

структури власного капіталу, його розміру та ефективності функціонування. Сьомим етапом є прийняття управлінського рішення із можливих альтернатив, а восьмим – його реалізація. Останнім етапом є оцінювання результату, що передбачає безперервний процес встановлення дотримання параметрів реалізації інструментів управління власним капіталом із задоволенням стейкхолдерів.

Для аналізу динаміки власного капіталу банківської системи України розглянемо її ключові показники (рис. 1).

Як бачимо з динаміки даних, до 2016 року значення всіх ключових показників, які характеризу-

ють власний капітал, незважаючи на отримані збитки з 2009 р. по 2011 р., були близькими за своїм значенням. А з 2014 року спостерігається тенденція до виникнення розбіжностей між їх значеннями. З 2014 року по 2015 рік спостерігається відчутне скорочення власного капіталу і регулятивного при незначному збільшенні статутного. За 2016 рік на 86% від попереднього року зріс статутний капітал, що варто вважати його майже стрибкоподібним зростанням – найбільшим за весь період дослідження. В цей же рік були отримані найбільші збитки за весь досліджуваний період по всій банківській системі в обсязі майже 160 млрд грн.

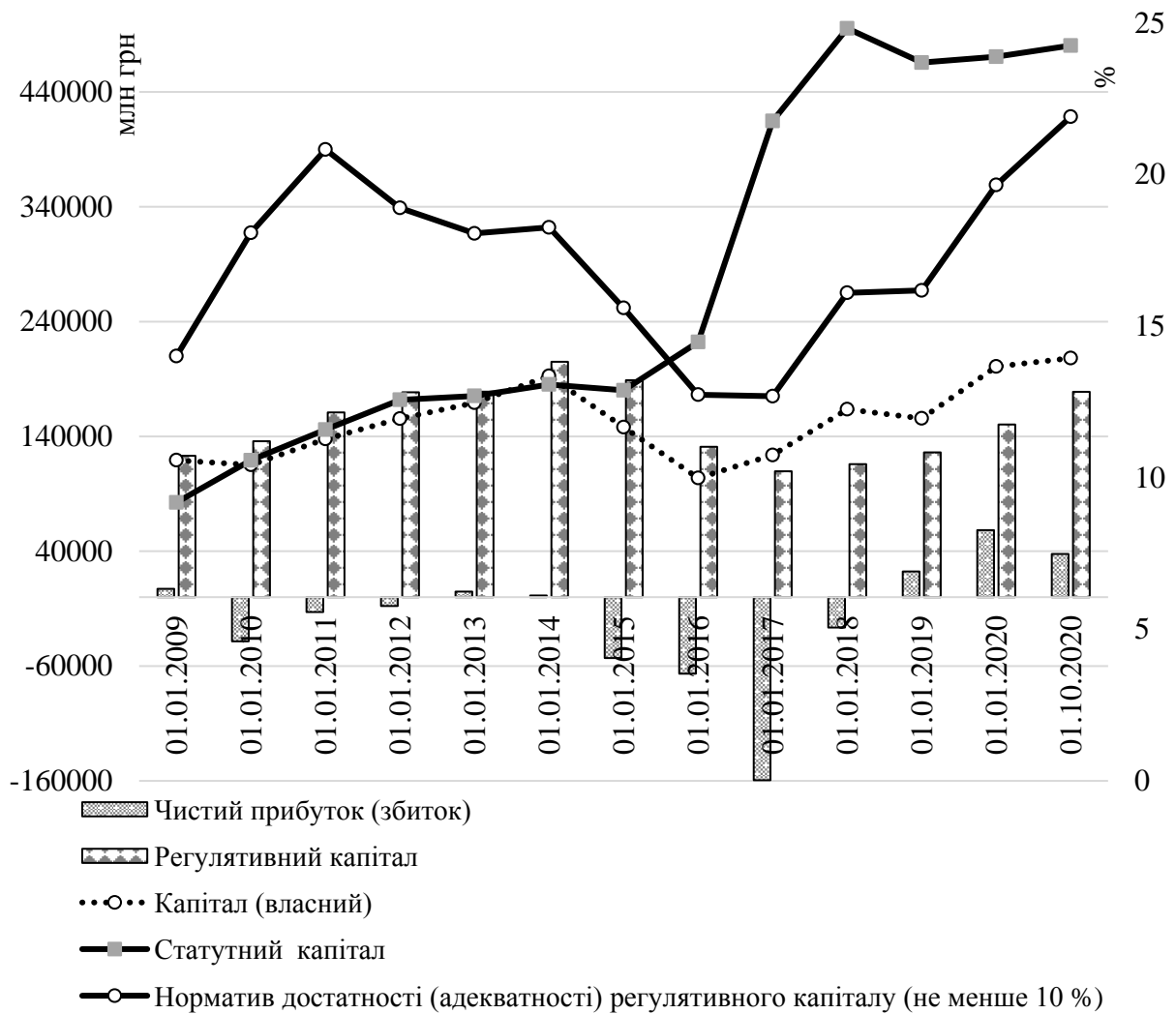

Рис. 1. Динаміка ключових індикаторів власного капіталу банківської системи України

Саме завдяки збільшенню статутного капіталу на 192 млрд грн вдалося забезпечити незначне зростання власного капіталу – на 20 млрд грн. При цьому регулятивний капітал в цей рік знизився, продовжуючи тенденцію з 2013 року, здобувши свого історичного мінімуму. В ці роки (2015-2016 роки) спостерігалось найнижче значення нормативу достатності регулятивного капіталу – близько 12,7%. За 2017 рік була подолана негативна тенденція із регулятивним капіталом та його нормативом – ці показники поступово почали зростати, знову ж таки частково за рахунок відчутного зростання статутного капіталу (+20% до значення попереднього року), так як за результатами діяльності знову було

отримано збитки – 26 млрд грн. Лише завдяки отриманому прибутку у 2018 р. вдалося збільшити регулятивний капітал не за рахунок статутного, який навпаки у порівнянні з попереднім роком зменшився – на 6%. В загальному підсумку за цей рік власний капітал скоротився в порівнянні з попереднім роком на 8 млрд грн. Подвоєння прибутку у 2019 році у порівнянні з попереднім, які склали 58 млрд грн покращило розмір власного капіталу на 45 млрд грн, регулятивного – на 24 млрд грн при фактичній незмінності статутного (+ 5 млрд грн). На теперішній момент позитивна динаміка закріпилась: за 10 місяців 2020 року регулятивний капітал зріс на 28,5 млрд грн, власний – на 7,3 млрд грн, а статутний – на 9,6 млрд грн.

Варто зауважити, що динаміка регулятивного капіталу, включаючи його структуру наведену вище, пов'язана не тільки з параметрами статутного капіталу та обсягу чистого прибутку, але ці параметри відчутно впливають на його розмір, а фактичне перевищення статутного капіталу над власними у 2,3 рази на даний момент відображає в цілому негативний результат функціонування банківської системи за досліджувані 12 років.

З іншого боку радикальні зміни в тенденціях значень показників власного капіталу, які спостерігаються з 2014 р., пов'язані із значним збільшенням відрахування в резерви: з 27 млрд у 2013 році до 103 млрд грн в 2014 році (в 3,7 рази) із тенденцією до подальшого збільшення: у 2015 році – 114 млрд, а у 2016 році – 198 млрд. Саме ці параметри і обумовлювали такі розміри чистих збитків. З іншого боку, накопичені резерви на початок 2020 р. покривають приблизно 95% всіх непрацюючих кредитів, частка яких залишається близько 48,4% [19]. Все це дає можливість стверджувати, що перегляд вимог до позичальників із значним підвищенням стандартів оцінювання платоспроможності, що призвело до зростання відрахувань в резерви, дозволило не тільки фактично покрити попередні помилки у кредитуванні, які набули форми непрацюючих кредитів, але й очистити банківську систему від неконкурентоспроможних суб'єктів і забезпечити достатній рівень власного капіталу, який на даний момент навіть перевищує докризовий рівень: 208 млрд на 01.10.2020 у порівнянні з 185 млрд на 01.01.2014 року. Варто сподіватися, що керівництво банківських установ зробило важливі висновки щодо управління власним капіталом і в подальшому зможе уникати таких драматичних помилок, забезпечуючи належний рівень капіталізації.

Висновки. Таким чином, на основі проведеного узагальнення існуючих дефініцій власного капіталу банку його варто визнати як: множинну фінансових та інших ресурсів, виражених у грошовій формі, які належать банку на правах власності, користування та розпорядження, акумульовані із різних джерел у формі фондів і резервів, які знаходяться у користуванні банку протягом всього періоду його функціонування, основним призначенням яких є забезпечення фінансової стійкості установи, відшкодування можливих збитків внаслідок настання ризиків і покриття негативних результатів діяльності фінансової установи.

Аналізуючи зміст власного капіталу, регулятивного та економічного, зауважимо, що за своєю структурою вони є подібними, але відрізняються за призначенням і методом розрахунку. Власний капітал є важливим індикатором стану банківської системи та національної економіки в цілому, а також відображає фінансову стійкість окремої банківської установи. Регулятивний капітал виступає синтетичним індикатором, розробленим та запровадженим основним регулятором – Національним банком України – відповідно до вимог Базельської угоди з метою відслідковування достатності власного капіталу для покриття ризиків, який розраховується шляхом врахування статей основного та додаткового капіталу, закріплених законодавчо. Економічний капітал має переважно управлінський

характер використання в процесі банківської діяльності, орієнтований на покриття ризиків та забезпечення прибутковості для акціонерів.

Розглянутий інструментарій управління власним капіталом об'єднує:

принципи комплексності, обмеженості, динамічності та відповідності;

зовнішні та внутрішні методи формування власного капіталу, де друга група розподіляється на: із ризиком втрати корпоративного контролю та без ризику;

моделі управління власним капіталом: з максимальною віддачею капіталу, підтримки ліквідності і збалансована стратегія;

послідовність етапів управління, яка включає такі стадії: оцінка стимулу, аналіз досвіду, формулювання проблеми, пошук рішень, збір даних та їх прогнозування, встановлення критеріїв ефективності, прийняття управлінського рішення та його реалізація і оцінювання результату.

Проведений аналіз динаміки показників власного капіталу банківської системи України за останні 13 років дозволяє стверджувати, що значні отриманні чисті збитки для дотримання нормативів обсягу регулятивного капіталу були частково погашені значним зростанням статутного, що в результаті призвело до його перевищення власного у 2,3 рази. Негативна динаміка ключових показників оцінювання власного капіталу банківської системи, яка спостерігалася з 2014-го по 2017 р., з 2018 року була подолана, а значення нормативу достатності регулятивного капіталу на 01.10.2020 року було найвищого значення за весь досліджуваний період – 21,91. Варто вважати, що банківська система України за параметрами власного капіталу знаходиться у задовільному стані із тенденціями до подальшого зростання значень індикаторів.

Список літератури

1. Зрозуміти та відпустити: Причини і результати «великого банківського очищення». Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://badbanks.bank.gov.ua/>
2. Васюренко О. В., Волохата К. О. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. К.: Знання, 2016. 463 с.
3. Міщенко В. І., Слав'янська Н. Г. Банківські операції: підручник. К.: Знання, 2016. 727 с.
4. Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики: монографія. К.: КНЕУ, 2002. 276с.
5. Гузенко О.П. Дослідження ролі наукового трактування категорії "власний капітал комерційного банку". Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. Суми: УАБС НБУ, 2007. Вип. 21. С. 276-280.
6. Чиж Н. М. Капіталізація банківської системи України: стан та перспективи. Економічний форум. 2014. № 2. С. 230-235.
7. Лисенок О. В. Удосконалення сутності та класифікації власного капіталу банку. Формування ринкових відносин в Україні. 2020. № 1. С. 24-31.
8. Фостяк, В. В. Теоретико-методичні підходи до аналізу власного капіталу банків України.

Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2013. № 1. С. 303-313.

9. Закон України «Про банки і банківську діяльність». № 2121-III в редакції від 03.07.2020 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

10. Tiesset M., Troussard P. P. Regulatory capital and economic capital. Banque de France. Financial Stability Review. November, 2015. № 7. p. 59 – 74.

11. Burns Robert L. Economic Capital and Assessment of Capital Adequacy Supervisory Insights. 2004. Winter, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.fdic.gov/regulations/examinations/supervisory/insights/siwin04/economic10>

12. Thoraval P. Y. The Basel II framework: the role and implementation of Pillar 2. Banque de France. Financial Stability Review. 2016. December. № 9. p. 118 – 123.

13. Самура Ю. О. Механізм формування власного капіталу банку. Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. 2014. Вип. 45. С. 130-135.

14. Слобода, Л. Я., Юрків. Н. Я. Обґрунтування методів управління власним капіталом

банків. Регіональна економіка. 2012. № 1. С. 117-123.

15. Безвух С. В., Штойко Т. О. Методичні підходи до оцінки вартості власного капіталу банку. Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : зб. наук. пр. молодих вчених та студентів / редкол.: Н. А. Хрущ [та ін.]. Хмельницький : ХНУ, 2018. Т. 1. С. 102-104.

16. Бодрецький М. В. *Управління власним капіталом банків*. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 23- С. 66-68.

17. Реверчук, С. К., Григорук М. О. Проблеми і перспективи розвитку власного капіталу банків в Україні. Економічні студії. 2018. № 41. С. 41-44.

18. Гордієнко Т., Сидоренко В. Стратегії управління власним капіталом банку. Фінансовий простір. 2018. № 3 (31). С. 101-107.

19. Висока частка непрацюючих кредитів залишається значною проблемою банківського сектору. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>

20. Чиж Н. М., Дзямулич М. І., Урбан О. А. Управління власним капіталом банку: проблеми та перспективи. Економічний форум. 2016. № 2. С. 310-314.

FEATURES OF FORMATION AND USE OF INNOVATIVE POTENTIAL OF RURAL TERRITORIES OF UKRAINE

Tomashuk I.

*Assistant Professor of Economics
Vinnytsia National Agrarian University,
Vinnytsia, Ukraine*

Abstract

It is indicated that the innovative development of rural areas of Ukraine at this stage is possible only on the basis of the appropriate model, which should be developed in each region and take into account its features and capabilities. It is emphasized that one of the main factors influencing the effectiveness of innovation policy in rural areas is the innovative potential of agricultural enterprises, which determines the level of innovative opportunities of economic entities of a particular territorial unit of the region. The driver of innovation and economic growth in the most economically developed countries of the world is usually small and medium enterprises, as the most massive, dynamic and flexible form of enterprise organization. It is substantiated that one of the main means of innovative provision of competitiveness of rural areas, national agrarian economy and separate enterprises is rational use of natural resource potential, improvement of economic, ecological and social environment.

Keywords: innovation potential, rural areas, strategy, globalization, competitiveness, efficiency, information infrastructure.

Introduction. One of the most acute problems of rural development in Ukraine in recent years has traditionally been the extremely low level of innovation activity of economic entities working in the field of agricultural production and related sectors of the economy. The problem is complicated by the actual lack of innovatively active non-agricultural enterprises in rural areas of our country. This is reflected in the degradation of social and communal infrastructure of the village, the spread of disinvestment and the loss of resource and human potential of rural areas.

In the context of the deployment of European integration processes and the actualization of the tasks of innovative structural changes in the economy, rural areas acquire the importance of the strategic potential of the state, acting as an indicator of strategic socio-economic transformations. The need to effectively use the existing potential of the territory and get the benefit

from it is a characteristic feature of modern rural development, which creates the preconditions for their further development and determines the economic content of the outlined processes [10].

Analysis of recent research and publications.

The issues of innovation, its resource provision, investment attraction and theoretical and methodological principles of state regulation of innovation processes were considered in the works of many scientists, economists and politicians. Many domestic scientists have made a significant contribution to the economic theory and methodology of research of innovation processes, namely: first of all Kaletnik G.M., Zabolotnyi G.M., Kozlovskiy S.V., Goncharuk I.V., Baldynyuk V., Vazhinsky F.A., Kalachevskaya L.I., Korobka S., Kuzmin O.E., Shotik T.M., Ksyonzhik I.V., Volovich Y.O., Melnyk V., Pogrishchuk O., Tymoshenko M.M., Feshchenko O.M., Ilchenko V.M. etc.